

Zitierhinweis

Šimůnek, Robert: Rezension über: Erhard Hirsch, Generationsübergreifende Verträge reichsfürstlicher Dynastien vom 14. bis zum 16. Jahrhundert, Berlin: Lukas-Verl., 2013, in: Český časopis historický, 2014, 3, S. 556-557, DOI: 10.15463/rec.1189722755

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

král se hodlá země zmocnit pro svého syna, ale naráží na odpor českých pánů. Tolik o Bohemii postačí.“

Nová kritická edice s komentářem, vydaná Historickým ústavem Srbské akademie věd a umění (SANU), věnuje pozornost starším historiografickým analýzám. V úvodní části shrnuje dosavadní edice díla, aby se v dalších kapitolách věnovala otázce, jak se na DEO dívá moderní věda. V kapitole o narativních pramenech otevírá otázkou případných zdrojů díla, jejichž určením se podařilo zjistit, ve kterých z popisovaných zemí anonym skutečně pobýval. Za důležité považují autoři nové edice rovněž okolí, ze kterého vzešel autor, aby mohli přesněji rozkrýt jeho identitu. Také čas vzniku díla se podařilo určit, a to díky podrobné analýze popisovaných osob a událostí. DEO nemohl vzniknout v první polovině roku 1308, ale o něco později, protože popisuje právě události roku 1308, zejména neúspěšný pokus o obrácení srbského panovníka na katolicismus. V závěrečných kapitolách úvodní části pak věnují pozornost intelektuálním kruhům, soustředěným okolo papeže Klimenta V., jakož i rukopisné tradici a filologické analýze spisu.

Sám text DEO je uspořádán do dvou sloupců, levý představuje kritické vydání textu (na základě pěti rukopisů), v pravém se nachází překlad do srbštiny. Jiné než filologické, tedy historické komentáře jsou přiřazeny jako zvláštní oddíl za textem a představují zajímavý náhled do způsobu, jakým anonym pracoval s informacemi, posbíranými z různých zdrojů. Edice je rovněž opatřena genealogickou tabulkou uherských Arpádovců, kterým DEO věnuje nejvíce místa. V závěru publikace nacházíme anglické shrnutí obsahu, bibliografii a jmenný rejstřík.

L. Blechová

Erhard HIRSCH

Generationsübergreifende Verträge reichsfürstlicher Dynastien vom 14. bis zum 16. Jahrhundert

Berlin, Lukas Verlag 2013, 284 s.,

ISBN 978-3-86732-146-4.

Dynastické smlouvy (pro něž němčina užívá specifických pojmů Erbverbrüderungen a Erbbündnisse) jakožto mocensko-politický instrument nepředstavují v medievistickém bádání novum, stačí připomenout nedávnou knihu Maria Müllera zaměřenou na tuto problematiku v prostředí markrabat bramborských. Erhard Hirsch nicméně téma pojímá v dosud nejširším komparativním rámci. Práce je zaměřena na středoevropský prostor, na sféru vlivu a zájmů Askánců, Hohenzollernů, Wettinů, landkrabat hessenských a Witelšbachů.

Na základě rozsáhlého srovnávacího materiálu autor analyzoval kontexty, v nichž se smlouvy uzavíraly, strategie, jež v krátkodobém (a částečně i v dlouhodobém) horizontu sledovaly, jakož i nástroje, kterých k tomu jednotlivé smluvní strany využívaly. „Statisticky“ vyhlížející otázky, kdo s kým smlouvy uzavíral a jaké byly obvyklé počty smluvních stran, dávají ve skutečnosti nahlédnout do celého mechanismu: výrazná převaha smluv uzavíraných pouze dvěma stranami byla stejně charakteristická jako fakt, že každá strana paralelně uzavírala více smluv. Pokud ovšem vyjdeme ze skutečnosti, že žádná smlouva dvou stran nemůže být striktně „separátní“, ale vždycky má větší či menší dopad i na okolí stojící mimo smlouvu, je vcelku evidentní, že jednotlivé smlouvy byly nebo minimálně mohly být pocítovány jako osten zaměřený proti straně či stranám dalším. Ty opět mohly reagovat ve smluvní rovině.

V naznačeném smyslu jsou smlouvy tématem velmi přitažlivým, de facto samostatnou kapitolou středoevropských politických dějin pozdního středověku a raného novověku. Úvahy nad momentální aplikací i pozdějšími

osudy jednotlivých smluv totiž zapadají do širšího rámce ideálních konceptů teritoriální moci, jejího reálného uplatňování a její legitimizace prostřednictvím cílené návaznosti na dílo předků; přizpůsobení aktuální mocensko-politické situaci a jejím potřebám bylo naprosto nevyhnutelné. Vývojové tendence, jež Hirsch v daném směru postihuje, promítá i do roviny mravního kodexu – „nicht mehr die Norm der Ehre sei ausschlaggebend gewesen, sondern die pragmatische Nützlichkeit“, tak zní jeho úsudek o proměně, k níž došlo v průběhu středověku (cit. s. 226). Je ovšem přirozeně otázka, nakolik jsou právě dynastické smlouvy vhodným podkladem k úsudkům naznačeného druhu.

Povahou tématu a tím i jeho geografickým rámcem (středoevropský prostor) je dáno, že v knize nacházíme celou řadu bohemikálních přesahů. V tomto smyslu je přelomovým obdobím vláda Karla IV., v jehož zlaté bule pro Říši (1356) se vůbec poprvé povoluje uzavírání mezinárodních dědických (nástupnických) dynastických smluv, jakkoli se reálně uplatňovaly již dříve. Není to náhodné, neboť sám Karel byl v příštích šestnácti letech účastníkem plných osmi smluv naznačeného typu, a důsledně v nich vystupoval z pozice českého krále. Jeden z klíčových nástrojů Karlovy politiky došel opakovaně pozornosti i v české historiografii (připomeňme alespoň práce J. Spěváčka, F. Kavky anebo L. Bobkové). Nerad ovšem konstatuji, že Hirsch žádnou z těchto prací (cizojazyčně vydané v to počítaje) nezná nebo minimálně neviduje. Totéž pak platí o dalších případech – mám na mysli především Jiřího z Poděbrad, jehož diplomatická virtuozita na jevišti středoevropské politiky je neméně proslulá, a v knize opakovaně dochází pozornosti už kvůli vazbám, jež jej poutaly do prostředí německých dynastií, které jsou středem zájmu textu.

Jako celek je Hirschova kniha nepochybně inspirativním příspěvkem i z hlediska možnosti koncepce výkladu středoevropských politických dějin 14. až 16. století, ovšem s tím,

že podobně lze uvažovat již celé století nad dosud jako celkem nepřekonanými Stiebero-vými Českými státními smlouvami (1910).

R. Šimůnek

Harald MÜLLER – Brigitte HOTZ (edd.)

Gegenpäpste. Ein unerwünschtes mittelalterliches Phänomen

(Papsttum im mittelalterlichen Europa, Bd. 1)

Wien-Köln-Weimar, Böhlau 2012, 468 s.

+ 4 barevné ilustrace,

ISBN 978-3-412-20953-7.

Fenomén protipapežů ve středověku, ať jako prostředek či výsledek boje uvnitř církve, ale i mezi církví a císařstvím (resp. francouzským královstvím), je pochopitelně plně reflektován jak v pracích o církevních dějinách středověku, tak i v jeho dějinách politických. Nicméně jako samostatné téma zpracován nebyl. Nemůže tomu tak být ani v předkládané knize, i když její název by mohl takovému závěru nasvědčovat. Ale už to, že kniha má editory, nasvědčuje něčemu jinému, totiž že jde o sborník analytických statí o jednotlivých problémech či osobnostech. Upoutá skutečností, že jde o první svazek nové ediční řady, která si do značné míry klade podobné otázky jako řada *Päpste und Papsttum* založená Georgem Denzlerem v Hiersemannově stuttgartském nakladatelství (od r. 1971 už 42 svazků!). Ta má ale chronologický záběr v plném rozsahu existence papežství a nevyhýbá se ani tématům, která bezprostřední hranice papežství překračují. I zde anotovaná řada si ovšem klade ve stručném jednostránkovém úvodu za cíl (zatím bez jakékoliv konkretizace možného obsahu příštích svazků či jejich periodicity) sledovat i otázky herezí, správních problémů kurie včetně kancelářských zařízení a interaktivity papežství a místních církví, tedy otázek, které se snaží pokrývat takřka už půl století i řada Denzlerova. Uvidíme, jaká bude životnost této série.